

Het turbulente jaar van Beatrix Ruf

FOTO ROGER CREMERS, BEWERKING FOTODIENST NRC

BEELDENDE KUNST IN 2017 Geen museum was in 2017 zo veel in het nieuws als het Stedelijk. Het aftreden van directeur Beatrix Ruf haalde de wereldpers.

Door onze redacteur **Sandra Smallenburg**

Het was een feest met een bittere bijmaak, de opening op 16 december van *Stedelijk Base*, in het Stedelijk Museum in Amsterdam. Fonkelend hingen de wereldberoemde schatten uit de museumcollectie weer naast elkaar. Architect Rem Koolhaas vertelde trots over het nieuwe displaysysteem dat hij had ontworpen - een wereldprimeur van vrijstaande stalen wanden die aanvoelden als fluweel. En conservator Margriet Schavemaker legde uit hoe bezoekers in de nieuwe collectiepresentatie hun weg konden vinden, langs pleinen en straten met thema's als Amsterdamse School en Pop Art.

Maar het feest telde één grote afwezige: Beatrix Ruf, de Duitse museumdirecteur die in oktober plotseling moest vertrekken na publicaties in *NRC* over mogelijke belangenverstrengeling en een gebrek aan transparantie. „Ze komt deze week 's avonds kijken, als er niemand is”, antwoordde Schavemaker op de vraag of Ruf de nieuwe opstelling al gezien had. Het

was een pijnlijk moment. Want *Stedelijk Base* was haar idee. Al vrij snel na haar aantreden eind 2014 had Ruf aangekondigd de inrichting van het museum radicaal om te gooien. Een nieuw parcours en een interdisciplinaire presentatie moesten het Stedelijk weer actueel maken voor de volgende generatie bezoekers.

Rufs idee om de collectie te tonen in de badkuip, de nieuwe vleugel die juist was bedacht voor tijdelijke tentoonstellingen, lijkt goed te hebben uitgekapt. De eerste reacties zijn enthousiast. Een 'juwelendoos' en een 'snoepwinkel' wordt de overvolle presentatie in recensies genoemd. De landelijke kranten oordeelden overwegend positief. Al konden de recensenten van *Het Parool* het niet eens worden of *Stedelijk Base* nu het uiterlijk had van een 'boedelveiling' of dat van een 'uitnodigende ontdekkingstocht'. Op Facebook waren de commentaren venijniger. Velen vergeleken de 'schotten van Koolhaas' met een kunstbeurs. Zelfs de caviabak uit de *AVRO's Wie-Kent-Kwis* van tv-presentator Fred Oster werd als vergelijking genoemd.

Dat er verhit wordt gediscussieerd over hoe de kunst getoond wordt, zijn ze in Amsterdam wel gewend. Er is geen muse-

um waar zoveel Nederlanders een mening over hebben als het Stedelijk. Maar 2017 was zelfs voor het Stedelijk een uitzonderlijk roerig jaar. Dat begon eind augustus, met het plotselinge vertrek van zakelijk directeur Karin van Gilst. Daarna volgden berichten over de bruikleen van een valse Mondriaan, een schenking waarvoor toch 1,5 miljoen euro moest worden betaald, de meer dan twintig nevenfuncties van Beatrix Ruf en haar neveninkomsten van ruim 430.000 euro. En ten slotte, haar door de raad van toezicht afgedwongen vertrek.

Het aftreden van Ruf haalde de wereldpers en deed een discussie oplaaien over hoe een directeur van een publiek kunstinstituut zich dient te bewegen in de hyperkapitalistische kunstmarkt. De *Süddeutsche Zeitung* citeerde een 'insider', die meende dat „Nederlanders duidelijk nog niet veel ervaring hebben met een cultuurmanager die zich op dat internationale niveau tussen het publieke en private terrein begeeft”.

Het 'schandaal' maakte volgens de Duitse krant vooral duidelijk dat de kloof tussen die twee werelden steeds groter wordt. „Dat een museumdirecteur rond de 430.000 euro per jaar verdient, lijkt vanuit het perspectief van de markt niet schandalig. Tenminste, als je de argumentatie van een Duitse collega van Ruf volgt, die voorreken dat je daarvoor 'net twee schilderijen van Günther Förg kunt krijgen'. Het is overduidelijk dat de wisselkoers tussen die twee gebieden niet klopt: wat peanuts is voor een bloeiende kunstmarkt, is veel geld voor behoeftige gemeenschappen.”

Intussen heeft het Stedelijk, ondanks alle ophef, in 2017 niet slecht gedraaid. Het museum trok het afgelopen jaar 680.000 bezoekers, 30.000 meer dan in 2016. En ook komend jaar zal Rufs gerucht makende nieuwe opstelling - een erfenis die vijf jaar blijft staan - nog vele nieuwsgierigen naar Amsterdam trekken. Twee onderzoeken moeten de komende maanden uitwijzen of Rufs neveninkomsten geoorloofd waren. Een derde onderzoek van de Amsterdamse Kunstraad zal zich verdiepen in de toekomst van het museum. Pas als die zijn afgerond kan het museum op zoek naar een nieuwe directeur. En ook over die nieuwe directeur zal iedereen weer een mening hebben. Met rumoer en publiciteit zal het dus ook in 2018 wel goed komen.

BEELDENDE KUNST SANDRA SMALLENBURG

1. **Skulptur Projekte 2017**. Eens in de tien jaar is de Duitse stad Münster het decor van een beeldtentoonstelling. Deze editie was vooral onvergetelijk vanwege de beklemmende installaties van Pierre Huyghe en Gregor Schneider, die je in een parallel universum lanceerden.

2. **Zeit, MOCAA**, Kaapstad. Dit jaar kreeg Afrika eindelijk een serieus museum voor hedendaagse kunst. Het Zeit Museum of Contemporary African Art zit in een voormalige graansilo die door Thomas Heatherwick spectaculair is verbouwd en door verzamelaar Jochen Zeitz werd gevuld met topwerken van Afrikaanse kunstenaars.

3. **Martin Creed**, Museum Voorlinden, Wassenaar.

4. **Kahlil Joseph**, Bonnefantenmuseum, Maastricht.

5. **Het afwezige museum**, Wiels Brussel.

BEELDENDE KUNST THOMAS VAN HUUT

1. **Damien Hirst - Treasures from the Wreck of the Unbelievable**, Venetië. Hirsts mega-tentoonstelling met veertig werken met koraal begroeide Mickey Mousebeelden en farao's. Eerst denk je: kitsch. Daarna: krachtig statement over de vergankelijkheid van culturen.

2. **Nieuwe collectieopstelling Museum Boijmans Van Beuningen**, Rotterdam. Gedurfd omdat strikte chronologie is losgelaten. Schilderijen hangen speels, als uitgestrooide confetti aan de wand. Dankzij het opvallende kleurenpalet van de muren springen de kunstwerken bijna letterlijk naar voren.

3. **Seth Price - Social Synthetic**, Stedelijk Museum Amsterdam.

4. **Anne Imhof - Faust**, Duits Paviljoen Biënnale van Venetië.

5. **Anna Oppermann - Neverending Paradox**, S.M.A.K., Gent.

BEELDENDE KUNST JANNEKE WESSELING

1. **Gustav Metzger**, West, Den Haag. Gustav Metzger (1926-2017) voerde een kruistocht tegen kapitalisme en kunstwereld door middel van 'Zelfdestructieve Kunst'. Metzger liet, ondanks zelfdestructie en een zelfgekozen marginale positie in de kunst, een belangwekkend oeuvre na, van werken die steeds opnieuw uitgevoerd kunnen worden. De overzichtstentoonstelling in West laat zien dat zijn werk urgenter is dan ooit. Nog tot 26/1.

2. **Giovanni Anselmo**, Fondazione Caririni Stampalia, Venetië. Anselmo en Carlo Scarpa, die in 1963 entree, binnentuin en tentoonstellingszaal van Museum Quirini Stampalia ontwierp, leverden een uitzonderlijk samenspel tussen beeldende kunst en architectuur.

3. **Skulptur Projekte**, Münster.

4. **Ed van der Elksen**, Stedelijk Museum Amsterdam.

5. **Stanley Brown**, Stedelijk Museum Schiedam.

BEELDENDE KUNST BRAM DE KLERCK

1. **Ferdinand Bol en Govert Flinck**, Rembrandthuis en Amsterdam Museum. Dubbeltentoonstelling met werk van de twee succesvolste leerlingen van Rembrandt. Aan de hand van ruim honderd schilderijen, prenten en tekeningen wordt duidelijk hoe verschillend, veelzijdig en gedeeltelijk onafhankelijk van het voorbeeld van hun leermeester de twee schilders zich ontwikkelden. T/m 18/2.

2. **Lucas Cranach**, Museum Kunstpalast Düsseldorf. Topschilder van de Duitse Renaissance getoond als allround leverancier van religieuze tafereelt tot mythologisch naakt, en als voorbeeld voor kunstenaars in de twintigste eeuw.

3. **Matthijs Maris**, Rijksmuseum Amsterdam.

4. **Watteau**, Teylers Museum, Haarlem.

5. **Otto Marseus van Schrieck**, Rijksmuseum Twenthe, Enschede. Nog t/m 11/3.

BEELDENDE KUNST LUCETTE TER BORG

1. **Gregor Schneider**, Kunsthalle Bonn. De Kunsthalle liet zien hoe het museum kan functioneren als het zichzelf laat verdwijnen ten gunste van de kunst. Dertig jaar werk van de Duitse Gregor Schneider veranderde in een labyrinthische totaalconstructie vol doodlopende wegen, isoleercellen en wonderkamers.

2. **Het Afwezige Museum**, Wiels Brussel. Gedurfd omdat strikte chronologie is losgelaten. Schilderijen hangen speels, als uitgestrooide confetti aan de wand. Dankzij het opvallende kleurenpalet van de muren springen de kunstwerken bijna letterlijk naar voren.

3. **Giacometti**, Tate Modern, Londen.

4. **Raymond Pettibon - a pen of all work**, Bonnefantenmuseum, Maastricht.

5. **Omer Fast - Appendix**, STUK, Leuven

BEELDENDE KUNST SANDRA SMETS

1. **Skulptur Projekte**, Münster. Grote tentoonstelling die kunst in hoeken en kieren van een stad bracht. De vooral ruimtelijke beelden ontsloten plekken, vertelden verhalen over stedelijk leven. Het legde een laag van verbeelding over de stad, liet zien hoe ruimtes met kunst van betekenis kunnen veranderen en aan zeggingskracht kunnen winnen.

2. **Collectie Anoniem**, Museum Belvédère, Heerenveen. In deze collectie van een anonieme verzamelaar paste alles bij elkaar, curiosa en kunst, oud en nieuw. Een collectie vol liefde, een ode aan het kijken.

3. **Peter Alma**, Museum Arnhem.

4. **Power and Other Things**, Bozar, Brussel. Nog tot 21/1.

5. **Biënnale van Venetië**.

BEELDENDE KUNST HANS DEN HARTOG JAGER

1. **Soul of a Nation**, Tate Modern, Londen. Er wordt veel 'vergeten kunst' herontdekt deze dagen, en dat is lang niet altijd terecht. Maar soms werkt het: deze tentoonstelling van 'vergeten' Amerikaanse zwarte kunst uit de jaren zestig en zeventig, vervaardigd in een maatschappij die onder hoogspanning stond, was de meest actuele en urgente van 2017.

2. **Francis Picabia**, MoMA, New York. Soms vergeet je bijna dat kunst over vrijheid gaat en onbeperkte mogelijkheden. Alleen daarom al was deze expositie een feest: Picabia kon alles en trok zich nergens iets van aan - een perfecte combinatie.

3. **Wolfgang Tillmans**, Tate Modern, Londen.

4. **Het Afwezige Museum**, Wiels, Brussel

5. **Ian Cheng**, PS1, New York.

FOTOGRAFIE RIANNE VAN DIJK

1. **Alec Soth - Gathered Leaves**, FOMU Antwerpen. Het werk van Soth is geworteld in de traditie van de on-the-road-fotografie zoals we die kennen van Robert Frank en Stephen Shore en weerspiegelt een heerlijke, vrije wanderlust. Met zijn sfeer van melancholie en verstilling is Soth een dichter met beelden.

2. **Bieke Depoorter - As it May Be/Mumkin**, Fotomuseum Den Haag. Depoorter vroeg aan Egyptische families of ze een nachte mocht blijven slapen. De foto's in de inimititeit van de nacht leveren sprookjesachtige tafereelen op. T/m 14/1.

3. **Ad van Denderen - Jersusalem Stone**, Huis Marseille. Nog t/m 4/3.

4. **Zanele Muholi**, Stedelijk Museum Amsterdam.

5. **Bruce Davidson - American Photographer**, Nederlands Fotomuseum Rotterdam. Nog t/m 7/1.

ARCHITECTUUR TRACY METZ

1. **People's Pavilion**. Dit tijdelijke paviljoen op Dutch Design Week vertegenwoordigt de volgende stap duurzaam bouwen: architectenbureau SLA en ontwerpers Overtreders W hebben alle bouwmaterialen geleend. Van de heipalen tot en met de gevelpanelen en de met tielwraps verbonden houten balken. De kleurige dakrand was van plastic tegels, gemaakt van op kleur gesorteerd plastic afval.

2. **Stadhuis Deventer**. Het Rotterdamse bureau Neutelings Riedijk heeft het nieuwe stadhuis van Deventer, op een lastige binnenstedelijke locatie, met de bevolking verbonden door op alle ramen vingerafdrukken van Deventaren te printen.

3. **Circulair paviljoen** van ABN Amro, Amsterdam.

4. **Kleiburg**, Amsterdam.

5. **B30**, Den Haag.

ARCHITECTUUR BERNARD HULSMAN

1. **ZUS en BVR - Zuiderduin**, Almere. Nieuwe woonwijk in de polderstad Almere biedt iets wat nergens anders kan in Nederland: wonen in (kunstmatige) duinen.

2. **Hans Kollhoff - Zuidblok Stadionplein**, Amsterdam. Curieuze en overtuigende versmelting van modernistisch zevenen en classicistische zwaarte.

3. **Korteknie Stuhlmacher Architecten - Van Eesterenpaviljoen**, Amsterdam Nieuw-West.

4. **Van Dongen Koschuch architecten - Parkzaal Muisis Sacrum**, Apeldoorn.

5. **KRFT en Oomen Ontwerpt - Uitbreiding Singer Museum**, Laren.

DESIGN ARJEN RIBBENS

1. **Ettore Sottsass - There is a planet**, La Triennale di Milano. Het 100ste geboortjaar van de invloedrijke Italiaanse ontwerper is dit jaar wereldwijd gevierd. Het retrospectief in Sottsass' woonplaats Milaan is een voorbeeldige expositie. De lat ligt hoog voor het Stedelijk Museum Amsterdam, dat voor april een overzicht heeft aangekondigd. Nog t/m 11/3.

2. **De laatste avant-garde**, Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch. Overzicht van het radicale, naoorlogse design in Italië. De eerste, naar meer smakende expositie van Timo de Rijk, de nieuwe directeur.

3. **Maarten Baas - Hide and Seek**, Groninger Museum.

4. **Bart Hess - Future bodies**, Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch.

5. **Change the System**, groepstentoonstelling in Museum Boijmans. Nog tot 14/1.

BEELDENDE KUNST BIANCA STIGTER

1. **Sarah van Sonsbeeck**, Oude Kerk, Amsterdam. Sarah van Sonsbeeck legde 333 goudkleurige dekens op de vloer vol grafstenen van de Oude kerk en vulde hem zo met schoonheid en pijn: die goudkleurige folie komt doorgaans in beeld geslagen om de schouders van verkleumde vluchtelingen.

2. **Opgegraven Strijd. Archeologie van de oorlog**, Noordbrabants Museum, Den Bosch. 700 bodemvondsten uit vroegere strijdgebieden, vooral uit de Tweede Wereldoorlog, zoals de bel van de appèlplaats van concentratiekamp Vught.

3. **Is Fashion Modern?**, Museum of Modern Art, New York. Nog t/m 28/1.

4. **Andy en Peter Holden - Natural Selection**, Former Newington Library, Londen.

5. **New Realities. Fotografie in de 19e eeuw**, Rijksmuseum, Amsterdam.

BEELDENDE KUNST GIBSBERT VAN DER WAL

1. **David Hockney**, Tate Britain, Londen. Blij stemmende blockbuster. Aansluitend in Parijs te zien en t/m 25/2 nog in het Metropolitan Museum, New York.

2. **Rumoer in de stad**, Gemeentemuseum Den Haag. Gedroomd overzicht van de Nederlandse schilderkunst aan het einde van de negentiende eeuw.

3. **Johannes Grutzke - Der Pinzel hat gesprochen**, Museum MORE, Gorssel.

4. **Small Wonders**, Rijksmuseum Amsterdam.

5. **Wolfgang Mattheuer**, Museum De Fundatie Zwolle. Nog t/m 7/1.

nrc art

FOTO: JENS IMAGING, BEWERKING FOTODIENST NRC